

K9.1. A munka – magánélet közötti átszivárgások*

NAGY BEÁTA, KIRÁLY GÁBOR & RADÓ MÁRTA

Az átszivárgáselmélet szerint az élet egyik területén átélt tapasztalatok befolyással vannak, átszivárognak (*spillover*) a másik életterületre, akár negatív, akár pozitív módon. Ez az átszivárgás mindkét irányban zajlik, a magánélettől a munka irányába vagy a munkától a magánélet irányába. Ebben az írásban csak az utóbbit vizsgáljuk. A tudományos írások (*Greenhaus–Powell, 2006*) általában különbséget tesznek az érzelmi és az instrumentális munka–család átszivárgás között. Az érzelmi munka–család átszivárgás azt jelenti, hogy az emberek a munkával kapcsolatos hangulataikat és hozzáállásukat is hazaviszik, míg a készségek „vándorlását” instrumentális átszivárgásnak nevezik.

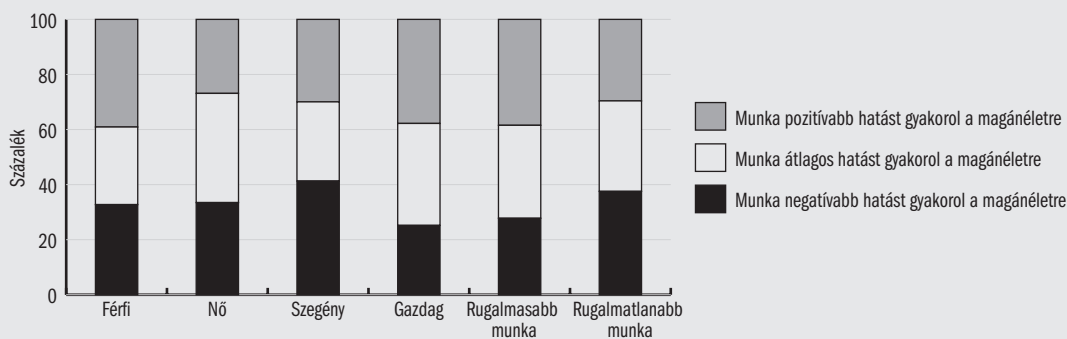
A munka–család átszivárgás szakirodalomban az időbeli és térbeli rugalmasság témája különösen hangsúlyosan jelenik meg. A rugalmas foglalkoztatás jelentős mértékben elősegítheti a munka és családi feladatok összeegyeztethetőségét, ugyanakkor gyakran megnehezíti a különböző életterületek közötti határok felállítását és fenntartását.

* A részletes elemzést magyarul *Radó és szerzőtársai* (2018) tartalmazza.

A munkavégzés rugalmassága ugyanakkor priviligiumnak is tekinthető, amely nem minden csoport sajátja. A férfiak általában rugalmasabban választhatják meg munkavégzésük helyét, mint a nők. Hasonlóképpen kijelenthető, hogy a magasabb társadalmi státusú személyeknek nagyobb eséllyel van olyan munkájuk, amely nem igényel állandó munkahelyi jelenlétet, így távolról is végezhető.

2014 májusában a *Dilemmák és stratégiák a család és munka összehangolása* című, K 104707. számú OTKA-kutatásban a Tárki omnibuszkérdőívnek a részeként a magyar felnőtt lakosság reprezentatív mintáján vizsgáltuk, hogy a munka mennyire szivárogtat át a magánéletbe, egyetlen indexben összesítve a negatív és pozitív átszivárgási hatásokat. Elemzésünk elsősorban a nem és az átszivárgás közötti kapcsolatot vizsgálja. Az *K9.1.1. ábra* azt mutatja, hogy az átszivárgás hogyan különbözik a nem, az anyagi jólét és a munka rugalmasságának függvényében. Látható, hogy pozitívabb átszivárgásról számoltak be a férfiak, a nagyobb anyagi jólétben élők, valamint azok a válaszadók, akiknek a munkája nagyobb rugalmassággal jellemezhető.

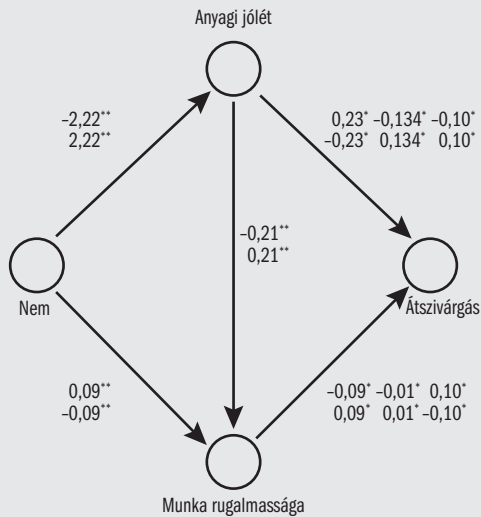
K9.1.1. ábra: Átszivárgás nemek, anyagi jólét és a munka rugalmassága szerint

Ezt követően azt vizsgáltuk meg, hogy az átszivárgás függetlennek tekinthető-e a nemtől, ha kontrollálunk a munka rugalmasságára és az anyagi jó-

létre (*K9.1.2. ábra*). Az alábbi modellt azt mutatja, hogy az anyagi jólét és a munka rugalmasságának hatását kiszűrve az átszivárgás független a nemtől.

K9.1.2. ábra: Becsült paraméterek az útmodellhez

Megjegyzés: A loglineáris útmodell grafikus ábrázolása a nyilakon is feltünteti a becsült paramétereket. Tegyük fel, hogy egy feltételezett gráfnak két csúcsa van: A és B . Ha A és B bináris változók lennének, akkor csak a kisebb értékekhez tartozó, nem redundáns paraméterek lennének megadva. Míg ha A -hoz vagy B -hez három kategória tartozna, akkor mindegyik paraméter fel lenne tüntetve. Az AB nyíl mátrixának i -edik sorában és j -edik oszlopában lévő becsült paraméter Az A i -edik értékére és B j -edik értékére vonatkozik.

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$ szinten szignifikáns.

A K9.1.2. ábrán lévő becsült paraméterek jobb megértéséhez érdemes újra feleleveníteni a változók kategóriáit. A gender változó 1-es értéket vesz fel, ha a válaszadó férfi, illetve 2-est, ha a válaszadó nő. Az anyagi jólét változó értéke 1, ha a válaszadó szegény, és 2, ha a válaszadó gazdag. A munka rugalmasságának változója az 1-es értéket veszi fel, ha a válaszadónak rugalmas a munkája, és a 2-est, ha a személynek nem rugalmas a munkája. Végül

a *spillover* változó értéke 1, ha a munka negatív hatással van a magánéletre; 2, ha átlagos a hatása; és 3, ha pozitív hatás tapasztalható.

Összefoglalva, a nőknek általában a férfiakénál lényegesen kisebb az esélyük arra, hogy olyan munkájuk legyen, amelynek pozitív hatása van a családi életre. Az átszivárgás azonban a nemtől független, ha az anyagi jólét és a rugalmas munkakörülmények hatását kiszűrjük. A nők ugyanis kisebb valószínűséggel számolnak be anyagi jólétről és rugalmas munkáról, ami pedig megnövelné a pozitív átszivárgás előfordulásának esélyét.

Elemzésünk rámutatott arra, hogy a nemek közötti egyenlőtlenséget különböző társadalmi egyenlőtlenségek táplálják és tartják fenn, mint például a rugalmas munkafeltételekhez való hozzáférés és az anyagi jólét. Az eredmények alátámasztották, hogy a férfiakra jobb szubjektív anyagi jólét jellemző. A vizsgálat alapján az is látható, hogy a szubjektív anyagi jólét változójára kontrollálva a férfiak nagyobb eséllyel érzik úgy, hogy képesek hatást gyakorolni munkakörülményeikre. Az eredmények felhívják a figyelmet arra, hogy a rugalmas munkafeltételekhez való egyenlő hozzáférés, valamint a nők anyagi jólétének növelése mind közvetlen, mind közvetett módon jelentősen javítják a nők társadalmi helyzetét.

Hivatkozások

GREENHAUS, J. H.–POWELL, G. N. (2006): [When work and family are allies: A Theory of work-family enrichment](#). The Academy of Management Review, Vol. 31. No. 1. 72–92. o.

RADÓ MÁRTA–NAGY BEÁTA–KIRÁLY GÁBOR (2018) A munka-család spillover hatások különbségei genderszempontról Magyarországon. Megjelent: *Nagy Beáta–Géring Zsuzsanna–Király Gábor* (szerk.): *Dilemmák és stratégiák a munka és magánélet összehangolásában*. Budapest, L'Harmattan, 173–196. o.